

مقایسه فرهنگ قناعت در سبک زندگی امروزی با ارزشهای اسلامی

سعیده انساندوست^۱

چکیده

قناعت یک فضیلت اخلاقی و اقتصادی است و حالتی برای نفس است که سبب می شود انسان به قدر حاجت و ضرورت اکتفا کند و به آنچه خداوند روزی او کرده، راضی باشد. قناعت در اسلام جایگاه ویژه ای دارد. چرا که اسلام دین اعتدال است و انسان ها را از افراط و تفریط بر حذر می دارد. از نظر اسلام مصرف باید در خدمت انسان باشد تا انسان به وسیله آن به سعادت واقعی برسد. برخلاف مکتب های سرمایه داری و سبک زندگی امروزی، که خوشبختی انسان را در کسب بیشترین لذت مادی می دانند و به این دلیل دچار مصرف گرایی، تجمل گرایی و افزون طلبی شده اند. لذا پژوهش حاضر به روش توصیفی تحلیلی، و با مراجعه به منابع کتابخانه ای، و با هدف معرفی تفاوت های سبک زندگی امروزی با ارزش های اسلامی در زمینه قناعت، انجام گرفته و در پایان به این نتایج رسیده است: امروزه مردم عادت به مصرف بدون نیاز داشته، به داشته های خود قانع نبوده، در مصرف نعمت ها اسراف کرده و اندازه نگه نداشته، با دیگران در یک مسابقه بی پایان تجمل چشم و هم چشمی داشته، و به کسب اموال حرام پرداخته اند.

کلیدواژه: ارزش های اسلامی، اسراف، تجمل طلبی، چشم و هم چشمی، سبک زندگی، قناعت

مصرف گرایی

^۱ سطح ۲ (کارشناسی)، مدرسه علمیه فاطمه الزهرا سلام الله علیها قائمشهر.

مقدمه

قناعت بسنده کردن به اندکی از آنچه مورد نیاز انسان است،^۱ تعریف شده است. انسان باید بیش از هر چیز به خداوند متعال متکی بوده و چشم داشتی به دیگران نداشته، و از نداشتن امور مادی و کمبودها اندوهگین و حسرت زده نباشد. قناعت را دارای دو مرتبه عالی و اعلی میدانند؛ مرتبه عالی، راضی بودن به حد ضرورت و کفاف و مرتبه بالاتر، رضایت به کمتر از آن است.^۳ قناعت در اسلام از شاخص‌های بالندگی و آفرینندگی و خلاقیت و عزت است که در فرد یا ملت تحقق می‌یابد.^۴ حضرت علی (ع) نسبت به پرهیز از اسراف و تجمل به کارگزاران و فرمانداران خود بسیار سفارش می‌کردند و آنان را ملزم به صرفه جویی و صحیح مصرف کردن بیت‌المال می‌کردند: "نوک قلم‌ها را باریک و فاصله سطرها را کم کنید و از زیاده روی در هزینه نمودن بیت‌المال بپرهیزید زیرا که اموال مسلمانان نباید متحمل ضرر شود."^۵ همچنین در روایات برای قناعت آثار بسیار زیادی ذکر شده است، از جمله: رضایت خداوند،^۶ عزت انسان،^۷ بی‌نیازی از مردم.^۸ بنابراین اگر اسراف جای قناعت را بگیرد نتیجه آن چیزی جز ذلت و خواری، وابستگی به خلق خدا به جای خدا... نیست. لذا با توجه به اهمیت فراوان این موضوع که بدون آن نمی‌توان به کمال دست یافت و به خدا که هدف خلقت است، رسید، در این مقاله سعی شده است، سبک زندگی امروزی با ارزشهای اسلامی در زمینه قناعت مقایسه و تفاوت‌ها مشخص شود.

در مورد موضوع مورد بررسی کتابها و مقالات زیادی وجود دارند، از جمله: محمد جواد شفیعیان در پایان نامه "جایگاه قناعت در سبک زندگی اسلامی" بدین نتیجه می‌رسد که ملتزم نبودن به قناعت، همانند دیگر دستورات دین، بیان‌کننده‌ی این است که اسلام کاملاً در جامعه اجرا نمیشود و این

^۱ راغب اصفهانی، مفردات راغب، ص ۴۱۳؛ طریحی، مجمع البحرین، ج ۴، ص ۳۸۴.

^۲ رحیمی اصفهانی، اخلاق اسلامی، ج ۲، ص ۱۵۱.

^۳ مهدوی کنی، نقطه‌های آغاز در اخلاق عملی، ص ۶۳۶.

^۴ عامری، قناعت از دیدگاه قرآن و سنت.

^۵ مجلسی، بحار الانوار، ج ۴۱، ص ۱۰۵.

^۶ کلینی، الکافی، ج ۳، ص ۲۰۷.

^۷ ری شهری، میزان الحکمه، ج ۸، ح ۱۶۸۶۰.

^۸ کلینی، الکافی، ج ۳، ص ۲۰۹، ح ۸.

نقص است. و عباسعلی سلطانی و جواد یعقوبی در مقاله "آسیب شناسی سبک زندگی ایرانیان و طراحی الگوی زندگی بهشتی" نتیجه گرفته اند که سبک زندگی غربی بر زندگی مردم ایران نفوذ کرده است و بسیار متفاوت با ارزش های اسلامی است. همچنین علی حسین زاده در مقاله "نقش قناعت در بهره‌مندی از زندگی" به این نتیجه رسیده است که توجه به قناعت و مقابله با حرص برای دستیابی به زندگی سالم ضروری است. اما در هیچکدام از منابع، زمینه های مختلف قناعت به صورت یکجا و به صورت مقاله حاضر بررسی نشده اند. در نتیجه پژوهش حاضر درصدد پاسخ به این پرسش است که قناعت در سبک زندگی امروزی چه تفاوت‌هایی با ارزش‌های اسلامی دارد؟ و برای پاسخ به پرسش یادشده این موارد را بررسی میکند: عادت مصرف بدون نیاز، قانع نبودن به داشته های خود، اندازه نگه نداشتن و اسراف در مصرف نعمت ها، چشم و هم چشمی و مسابقه بی پایان تجمل، کسب اموال حرام.

۱- تفاوت‌های قناعت در سبک زندگی امروزی با ارزش‌های اسلامی

با توجه به آیات و روایات متعددی که در مورد ارزش‌های اسلامی وارد شده‌اند، فرهنگ قناعت در سبک زندگی امروزی تفاوت‌های زیادی با ارزش‌های اسلامی دارد، که مهمترین موارد آن را بررسی می‌کنیم:

۱-۱- عادت مصرف بدون نیاز

یکی از تفاوت‌های سبک زندگی امروزی با ارزش‌های اسلامی در زمینه قناعت، عادت مصرف بدون نیاز است. در لغت مصرف به معنای خرج کردن است.^۱ مصرف فرایندی است که در آن با استفاده از کالا، در هنگام مالکیت برای ارضاء نیازها، یا تولید آن، ارزش استفاده از آن از بین می‌رود.^۲ مصرف گرایی یا مصرف زدگی، بیهوده به کار بردن و هزینه کردن است، که سبب از بین بردن یا صرف کردن می‌شود.^۳ مصرف گرایی یعنی فرد به مصرف اصالت دهد و رفاه و دارایی‌های مادی را هدف خود قرار دهد.^۴

^۱ سیدی نیا، مصرف و مصرف گرایی از منظر اسلام و جامعه شناسی اقتصادی، ص ۱۵۳.

^۲ رزاقی، الگوی مصرف و تهاجم فرهنگی، ص ۳۵.

^۳ مجموعه نویسندگان، مصرف زدگی خواب پریشان، ص ۱۵.

^۴ سیدی نیا، مصرف و مصرف گرایی از منظر اسلام و جامعه شناسی اقتصادی، ص ۱۵۳.

در پروسه مصرف گرایی، غرب به جای فرهنگ تولید به فرهنگ مصرف روی آورد، و یک جامعه مصرفی شد. یعنی اصل برای آنها حداکثرسازی مصرف و لذت گرایی شد. و بر اثر تبلیغات زیاد و عوامل دیگر، این راه کم کم به کشورهای دیگر نیز سرایت کرد. در گذشته مصرف کالاهای فراوان ویژه طبقه ثروتمندان و مرفه بود. اما جامعه مصرفی سبب شد که این کار برای مردم عادی نیز رواج یابد. به عبارتی در گذشته مردم ابتدا کالاهای ضروری زندگی خود را تهیه می کردند، و اگر توان تهیه کالاهای و خدمات غیر ضرور را داشتند، با اولویت بندی به سراغ آنها می رفتند. و در تهیه و تولید لوازم معیشت خود نقش داشتند. اما نظام سرمایه داری به خاطر منافع خود این تفکر را تغییر داد و مصرف گرایی را باب کرد. یعنی مردم در این نوع فرهنگ، چیزهایی را می خرند که به آن نیاز ندارند، و فقط آن را می خواهند. زیرا تبلیغات زیاد این حس نیاز کاذب را در آنها ایجاد میکند.^۱

در واقع در دیدگاه سرمایه داری، خوشبختی انسان در کسب بیشترین لذت است که منحصر به لذات مادی است. اما از نظر قرآن و روایات، مصرف باید در خدمت انسان باشد، و هدف اصلی آن سعادت معنوی فرد است.^۲ از تمایزات اساسی میان مکتبهای سرمایه داری با اسلام این است که، اسلام همانطور که تاکید بر رفع نیازهای حقیقی انسان دارد، نیازهای کاذب را نفی نموده است. مثل نیازهای ناشی از خواسته های نفس یا نیازهای ناشی از تبلیغات، که در روایات موارد زیادی داریم که با تبلیغات دروغین برخورد کرده اند.^۳

به طور کلی اسلام دین اعتدال است و همیشه انسان ها را از افراط و تفریط بر حذر می دارد. و امر به تلاش برای کسب روزی و صرف آن در مصارف مورد نیاز و معقول خانواده کرده است.^۴ امیرالمومنین علی (ع) می فرمایند: "بر شما باد به میانه روی در حال توانگری و فقر."^۵

با توجه به مطالب فوق، این مصرف در صورت نیاز همان قناعت در اسلام است، که در سبک زندگی امروزی عکس آن عمل می شود.

۱-۲- قانع نبودن به داشته های خود

^۱ همان، ص ۱۵۴-۱۵۵.

^۲ خاکپور، راهکارهای ارتقاء مدیریت مصرف از دیدگاه قرآن و روایات، ص ۶۲.

^۳ همان، ص ۶۵.

^۴ سیدی نیا، مصرف و مصرف گرایی از منظر اسلام و جامعه شناسی اقتصادی، ص ۱۵۹.

^۵ ابن شعبه حرانی، تحف العقول عن آل الرسول صل الله، ص ۵۱۳.

یکی دیگر از تفاوت‌های سبک زندگی امروزی با ارزش‌های اسلامی در مورد قناعت قانع نبودن به داشته‌های خود است. قانع از ماده "قناعت" به کسی می‌گویند که اگر چیزی به او بدهند قناعت می‌کند، راضی و خوشنود می‌شود، و اعتراض، ایراد و خشمی ندارد.^۱ نقطه مقابل قناعت حرص و طمع است. حرص در لغت به معنای آز و آزمندی و زیاده جویی و افزون طلبی است.^۲ به طوری که وقتی شخص به طور افراطی و بدون توجه به مقدار نیاز خود، در پی به دست آوردن چیزی باشد، نسبت به کسب آن حریص است.^۳

این مورد را از چند لحاظ بررسی می‌کنیم:

۱-۲-۱- از لحاظ ظاهری

غرب شأن اجتماعی زن را طوری تعریف کرده است که اگر زن بخواهد در جامعه حاضر شود و دیده شود، باید از جذابیت‌های جنسی خودش چیزی ارائه بدهد. دیگران هم از آنها تقلید کردند و این در دنیا جا افتاده است. و وقتی در جامعه حجاب و عدم تبرج زن مطرح شود، جهان جنجال به پا می‌کند.^۴ در نتیجه امروزه افراد به خصوص زنان از ظاهر خود راضی نیستند، و اعتراض و ایراد و خشم دارند، نسبت به خود و خداوند. و دائماً به دنبال راهی برای تغییر و زیبا کردن خود هستند. مثلاً به دنبال عمل‌های زیبایی می‌روند و سعی می‌کنند که صورت و بدن خود را به مدلی که دیگران می‌پسندند، تبدیل کنند. حتی سعی می‌کنند که با نمایاندن و تبرج زیبایی‌های خود، خود را زیباتر جلوه دهند. چون می‌بینند که با ایده‌آل خیلی فاصله دارند و سبب افسردگی‌شان می‌شود،^۵ و سعی می‌کنند خود را به آن ایده‌آل نزدیک کنند. درحالی که هیچ گاه از ظاهر خود راضی نخواهد شدند، و همیشه احساس می‌کنند که هنوز یک جای کار ایراد دارد، و باید آن را اصلاح کنند. در واقع آنچه که ایراد دارد، ظاهر این افراد نیست، بلکه درون و اندیشه آنها است. عوامل روانی در میان است. این افراد اعتماد به نفس پایین دارند که سبب می‌شود استعدادهای خود را دست کم بگیرند. حتی مواردی داشتیم که به خاطر همین عدم اعتماد به نفس و تحقیرهای اطرافیان دست به خودکشی

^۱ دهخدا، لغت نامه دهخدا، قانع.

^۲ محمدیان و دیگران، تبدل و تحول صفت "حرص" از دیدگاه آثار تعلیمی صوفیه تا سده نهم هجری، ص ۱۹۲.

^۳ خبرگزاری ایکن، انسان قانع به داشته‌های خود راضی است.

^۴ بیانات در دیدار جمعی از بانوان نخبه، ۱۳۹۰/۳/۱.

^۵ قبادی، دلایل وفور جراحی‌های زیبایی در ایران چیست؟.

۳. ابن فارس، احمد، معجم مقائیس اللغة، تحقیق: عبدالسلام محمد هارون، بی جا: مکتبه اعلام اسلامی، ۱۴۰۴هـ.ق.

۴. الحلوانی، حسین بن محمد، نزهه الناظر و تنبيه الخواطر، قم: موسسه امام مهدي عج، چاپ اول، ۱۴۰۸هـ.ق.

۵. باشگاه خبرنگاران جوان، خیانت به همسر این عواقب را به بار می آورد! ۱۳۹۵هـ.ش (۱ اسفند)، مشاهده شده در ۱۳ شهریور ۱۴۰۴هـ.ش. yjc.ir .

۶. باقری راد، ساناز، ۱۲ درصد از مادران به بهانه ادامه تحصیل اقدام به سقط جنین می کنند، خبرگزاری مهر، ۱۴۰۰هـ.ش (۲۰ خرداد)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ.ش، mehrnews.com .

۷. بهار دوست، تکتیم، برخی چشم وهم چشمی ها جریان مجالس روضه زنانه را تغییر می دهد، خبرگزاری قدس آنلاین، ۱۳۹۵هـ.ش (۲۳ بهمن)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ.ش، qudsonline.ir .

۸. پایگاه اطلاع رسانی حوزه، آداب مهمانی، ۱۳۹۱هـ.ش (۲۸ آبان)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ.ش، hawzah.net .

۹. پایگاه اطلاع رسانی حوزه، تجمل و تجمل گرایی و زیبادوستی، ۱۳۹۶هـ.ش (۱۷ تیر)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ.ش، hawzah.net .

۱۰. پایگاه اطلاع رسانی حوزه، در حسرت نشست شبانه خانوادگی، ۱۳۹۸هـ.ش (۱۶ تیر)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ.ش، hawzah.net .

۱۱. پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر حضرت آیت الله خامنه ای ، KHAMENEI.IR .

۱۲. پایگاه خبری تحلیلی صراط، آمار تکان دهنده اسراف مواد غذایی در ایران، ۱۳۹۸هـ.ش (۱۳ آبان)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ.ش، seratnews.com .

۱۳. پایگاه خبری تحلیلی صراط، چشم و هم چشمی در مراسم بدرقه ارواح، ۱۳۹۲هـ.ش (۱۴ آذر)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ.ش، seratnews.com .

۱۴. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم: آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، ۱۴۱۲هـ ق
۱۵. حیدری، علی نقی، اصول الاستنباط، قم: لجنة إدارة الحوزة العلمية بقم المقدسة، چاپ اول، ۱۴۱۲هـ ق.
۱۶. خاکپور، حسین، "راهکارهای ارتقا مدیریت مصرف از دیدگاه قرآن و روایات"، کاوشی نو در معارف قرآن، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۱هـ ش، صص ۶۱ تا ۷۸.
۱۷. خبرگزاری ایسنا، آثار و تبعات مال حرام از نگاه آیت الله مظاهری، ۱۳۹۰هـ ش (۱۹ تیر)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ ش، isna.ir.
۱۸. خبرگزاری ایکن، انسان قانع به داشته های خود راضی است، ۱۳۹۴هـ ش (۱۳ مهر)، مشاهده شده در ۱۳ شهریور ۱۴۰۴هـ ش، isfahan.iqna.ir.
۱۹. خبرگزاری ایکن، چرا به داشته هایمان قانع نیستیم؟/ قناعت؛ اخلاق حسنه ای که به فراموشی سپرده شده، ۱۳۹۳هـ ش (۲۱ دی)، مشاهده شده در ۱۳ شهریور ۱۴۰۴هـ ش، birjand.iqna.ir.
۲۰. خبرگزاری ایمن، صله رحم، خانه ها را آباد و عمرها را طولانی می کند، ۱۳۹۴هـ ش (۴ فروردین)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ ش، imna.ir.
۲۱. خبرگزاری بین المللی شفقنا، قناعت در خانواده اصل مهم حاکم بر سبک زندگی دینی، ۱۳۹۴هـ ش (۱۶ شهریور)، مشاهده شده در ۱۳ شهریور ۱۴۰۴هـ ش، fa.shafaqna.com.
۲۲. خبرگزاری رسمی حوزه، چشم و هم چشمی نرخ ازدواج را کاهش میدهد، ۱۳۹۵هـ ش (۲۷ تیر)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ ش، hawzahnews.net.
۲۳. خبرگزاری رسمی حوزه، خودخواهی و عدم ایثار والدین عامل اصلی کاهش فرزند، ۱۴۰۰هـ ش (۷ دی)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ ش، hawzahnews.net.
۲۴. خبرگزاری فارس، نمایی از سبک زندگی شهری، ۱۳۹۹هـ ش (۱۴ خرداد)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ ش، farsnews.ir.
۲۵. خبرنامه دانشجویان ایران، تاثیر زنان تحصیل کرده در کاهش رشد جمعیت، ۱۳۹۴هـ ش (۱۴ تیر)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴هـ ش، iusnews.ir.

۲۶. دستغیب، عبدالحسین، گناهان کبیره، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۸ ه.ش.
۲۷. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران: انتشارات دانشکاه تهران، چاپ اول، ۱۳۸۵ ه.ش.
۲۸. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات راغب، کتاب قاف، بی جا: بی نا، چاپ اول، بی تا.
۲۹. رحمان سرشت، حسین؛ شاکری، رویا؛ مولائی، سوران، "ارتباط ویژگی های روانشناختی اجتماعی با قصد خرید کالاهای لوکس از طریق چشم و هم چشمی در نوعروس های شهر سنندج"، مطالعات رفتار مصرف کننده، شماره ۲، ۱۳۹۸ ه.ش، صص ۱ تا ۲۳.
۳۰. رحیمی اصفهانی، غلامحسین، اخلاق اسلامی، قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، چاپ دهم جلد ۲، ۱۴۰۱ ه.ش.
۳۱. رزاقی، ابراهیم، الگوی مصرف و تهاجم فرهنگی، تهران: چاپخش، چاپ اول، ۱۳۷۴ ه.ش.
۳۲. ری شهری، محمد محمدی، میزان الحکمه، قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحديث، چاپ دوم، ۱۳۸۶ ه.ش
۳۳. سایت پژوهه، قناعت، عامل اصلی کسب حلال و سعادت نهایی، ۱۳۹۴ ه.ش (۳ فروردین)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴ ه.ش، pajoohe.ir.
۳۴. سبحانی، جعفر، اسراف کفران نعمت، تنظیم: مجتبی جولایی فر، ماهنامه پاسدار اسلام، شماره ۴۷۴-۴۷۳، ۱۴۰۰ ه.ش.
۳۵. سیدی نیا، سید اکبر، "مصرف و مصرف گرایی از منظر اسلام و جامعه شناسی اقتصادی"، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی، شماره ۳۴، تابستان ۱۳۸۸ ه.ش.
۳۶. شعبان زاده، زهرا، آفتی به نام چشم و هم چشمی در خانواده ها، خبرگزاری ایسنا، ۱۴۰۳ ه.ش (۹ مهر)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴ ه.ش، isna.ir.
۳۷. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، قم: شریف رضی، چاپ چهارم، ۱۳۷۰ ه.ش.
۳۸. طبرسی، فضل بن حسن، ترجمه تفسیر مجمع البیان، ترجمه: هاشم رسولی، تهران: نشر فراهانی، ۱۳۶۰ ه.ش.
۳۹. طریحی، فخرالدین بن محمد، مجمع البحرین، تهران: مرتضوی، ۱۳۷۵ ه.ش.

۴۰. عامری، مریم، قناعت از دیدگاه قرآن و سنت، ستاد قرآنی احسن الحدیث، بی‌تا، مشاهده شده در ۱۲ شهریور ۱۴۰ هـ.ش، ahsanalhadis.com.
۴۱. عبداللهی، محمد اسماعیل، "سبک زندگی دینی، مصداق شناسی اسراف در جامعه کنونی"، نشریه مبلغان، شماره ۱۶۷، تیر - مرداد ۱۳۹۲ هـ.ش، صص ۹۱ تا ۱۰۴.
۴۲. عزیزی، سعید، سخنرانی چشم و هم چشمی عامل بسیاری طلاق ها، ۱۴۰۳/۵/۱ هـ.ش.
۴۳. علیجانی، محمد، بارداری‌های پر هزینه و سیسمونی‌های لاکچری، خبرگزاری ایسنا، ۱۳۹۵ هـ.ش (۲۳ بهمن)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴ هـ.ش، isna.ir.
۴۴. قبادی، الهام، دلایل وفور جراحی‌های زیبایی در ایران چیست؟، باشگاه خبرنگاران جوان، ۱۴۰۳ هـ.ش (۲۲ آذر)، مشاهده شده در ۱۳ شهریور ۱۴۰۴ هـ.ش، yjc.ir.
۴۵. قمی، عباس، نفس المهموم، ترجمه: ابوالحسن شعرانی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، چاپ چهارم، ۱۳۸۷ هـ.ش.
۴۶. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، به تحقیق علی‌اکبر غفاری، محمد آخوندی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ هـ.ق.
۴۷. مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، بیروت: الوفاء، ۱۴۰۳ هـ.ش.
۴۸. مجموعه نویسندگان، "مصرف در دنیای امروز"، برگزیده مقاله‌های ماهنامه سیاحت غرب با موضوع مصرف، قم: دفتر عقل، ۱۳۸۸ هـ.ش.
۴۹. مجموعه نویسندگان، "مصرف زدگی خواب پریشان"، ماهنامه سیاحت غرب، شماره ۷۰، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۸ هـ.ش.
۵۰. محمدیان، عباس و دیگران، "تبدل و تحول صفت "حرص" از دیدگاه آثار تعلیمی صوفیه تا سده نهم هجری"، پژوهشنامه ادیان، شماره ۲۸، پاییز و زمستان ۱۳۹۹ هـ.ش، صص ۱۸۹-۲۰۹.
۵۱. مرادیان، فاطمه، با عوارض و خطرات پرخوری آشنا شوید، خبرگزاری ایسنا، ۱۴۰۳ هـ.ش (۴ مهر)، مشاهده شده در ۱۳ شهریور ۱۴۰۴ هـ.ش، isna.ir.

۵۲. مرادی، مجید؛ گرجی زاده، داود؛ بابایی، نازنین مریم، "بررسی رابطه بین رفتار مالی با حرص و طمع دانشجویان رشته حسابداری"، نشریه پژوهشهای جدید در مدیریت و حسابداری، شماره ۹، زمستان ۱۳۹۶ هـ.ش، صص ۱۴۹ تا ۱۶۶.

۵۳. مصطفی، ابراهیم و دیگران، المعجم الوسیط، بی‌نا: دار الدعوة، بی‌تا.

۵۴. مظاهری، علی اکبر، "کیمیای قناعت، در زندگی خانوادگی" اخلاق و خانواده از منظر قرآن و اهل بیت(ع)، خبرگزاری بین المللی شفقتا، ۱۴۰۰ هـ.ش (۱۹ اردیبهشت)، مشاهده شده در ۱۳ شهریور ۱۴۰۴ هـ.ش، fa.shafaqna.com .

۵۵. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران: انتشارات امیرکبیر، چاپ هیجدهم، ۱۳۸۰ هـ.ش.

۵۶. مقدم، حسام، چشم و هم‌چشمی؛ مسابقه‌ای که برنده ندارد، خبرگزاری ایسنا، ۱۴۰۰ هـ.ش (۱۵ تیر)، مشاهده شده در ۱۴ شهریور ۱۴۰۴ هـ.ش، isna.ir .

۵۷. مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، قم: مدرسه امام علی بن ابی طالب (ع)، چاپ دوم، ۱۳۸۴ هـ.ش.

۵۸. مهدوی کنی، محمدرضا، نقطه‌های آغاز در اخلاق عملی، بی‌جا: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ ششم، ۱۳۷۵ هـ.ش.

۵۹. موسایی، میثم، "میزان اسراف و رابطه آن با متغیرهای زمینه‌ای در اصفهان"، نشریه راهبرد توسعه، شماره ۱۲، زمستان ۱۳۸۶ هـ.ش، صص ۷۷ تا ۹۴.

۶۰. موید حکمت، ناهید؛ محمدی، بیوک؛ هاشمی فشارکی، مریم السادات، "ارزشهای فرهنگی غالب در سبکهای زندگی؛ (مطالعه‌ی موردی: شهر تهران)"، جامعه پژوهی فرهنگی، شماره ۳، ۱۳۹۳ هـ.ش، صص ۱۱۹ تا ۱۴۴.

۶۱. نراقی، احمدبن محمد مهدی، عوائد الایام فی بیان قواعد الاحکام و مهمات مسایل الحلال و الحرام، قم: منشورات مکتب بصیرتی، ۱۳۷۵ هـ.ش.

۶۲. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، قم: مؤسسه آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، چاپ اول، ۱۳۶۹ هـ.ش.